

לחשוב מחדש על הסטטוס קוו

בשני סופי השבוע האחרונים החל לפעול בגוש דן מערך הסעות ציבורי. "לראשונה בהיסטוריה" קראו הכותרות בהתרגשות. סוף־סוף יוכלו תושבי המרכז נטולי הרכב להתנייד בקלות ובזול בסוף השבוע. מנגד, רבים הביעו הסתייגות מהפגיעה באופיה היהודי של מדינת ישראל וטענו כי לא לכך התכוונו מנהיגי הציונות ומקימי המדינה היהודית. לפי דיווחים, יותר מ־10,000 איש נהנו מהשירות עם השקטו, ורבים מסיקים מכך כי אין זו גחמה חולפת של קבוצה קטנה, כי אם עדות לצורך אמיתי הקיים במציאות. עם זאת, אי אפשר להתעלם מכך שהמאבק על חירותם של תושבי גוש דן הוכרע במחיר ה"זעום" של חילול שבת המוני. לאן כל זה מוביל אותנו?

המהלך האחרון להפעלת תחבורה ציבורית בשבת מצטייף רף לשורה של מאבקים ציבוריים, המבקשים לחשוב מחדש על הסטטוס קוו ולאפשר פעילויות עסקיות ותרבותיות בשבת. אמנם, מאבקים אלו הניבו בפעם הזו ניצחון לצד אחד בכך שנתאפשרה תחבורה ציבורית, למורת רוחם של ציבורים שמרנים. אך בפעם הבאה עשוי אותו הצד להפסיד, כשם שלפני שנתיים הוגבלו עיריות ביכולתן לאפשר לעסקים לפעול בשבת. בקיצור – המלחמה נמשכת, ושני הצדדים מפסידים.

הפעלת תחבורה ציבורית בשבת באופן מקומי מבטאת היטב את הדרך שבה הסטטוס קוו מתעצב מחדש, בלי דיונים מגשרים וללא הסכמה ציבורית רחבה. בהיעדר קונצנזוס – העובדות נקבעות בשטח. הקרב האחרון הסתיים בלי הסיכמה על האופן שבו ראויה להיראות השבת במדינת ישראל, וצביונה היהודי של מדינת ישראל נקבע בצורה של "כל דאליים (ודעשיר) גבר". למרות ההתרגשות של חלקים בציבור, דומה שהמדינה איבדה לא רק מהיהדות, כי אם גם קצת מהדמוקרטיה שלה.

מתחבורה ציבורית בשבת ועד נישואים: גיבוש הסדרים בנושאי דת ומדינה חיוני לאיזון בין הצביון היהודי במדינה לצרכים ולאמונות של הקבוצות השונות בחברה

התרחבות התחבורה הציבורית בשבת, מגמה המערערת על הרלוונטיות של החוק, נוצרה מתוך דרישה ציבורית הולכת וגוברת. יש לצפות שכך יקרה גם בתחום הנישואים, ולאחר מכן בתחומים נוספים. יש לזכור כי מאות אלפי אזרחים אינם יכולים להתחתן בישראל, ובכל שנה מוטל ספק ביהדותם של כ־3,500 אזרחים המבקשים להינשא ומנועים מלעשות כן עד שתוכח יהדותם. יתרה מכך, בדומה לאותם 10,000 נוסעים שהצביעו ברגליים, יותר ויותר זוגות מתחתנים באופן עצמאי מבחירה, ולא דרך הממסד הדתי, גם אם הדבר לא נמנע מהם. הנתונים מצביעים על ירידה של כשלושה אחוזים בכל שנה במספר הנישואים הנערכים ברבנות. הירידה ניכרת בעיקר בתל אביב (החילונית ברובה), אבל גם בקרב ציבור הדתי אפשר לחוש בתחילתה של מגמה דומה. כל אלה מעידים על הצורך העולה מן השטח בעיצוב מחדש של מערך הנישואים.

אם לא יתקיים שיח מכבד בין הקבוצות השונות באוכלוסייה, וללא בחינה משותפת של יחסי דת ומדינה, הממסד הדתי צפוי לאבד מכוחו מבלי שתעלה חלופה מוסכמת, והדבר עלול להוביל למבוי סתום ולמאבקים מתישים. גיבוש הסדרים מוסכמים בנושאי דת ומדינה חיוני לשימור הצביון היהודי במדינת ישראל, ולשם כך יש ליצור שיח בין כלל הזרמים בחברה הישראלית לבין הממסד הדתי. תהליך כזה יכול להיעשות תוך רגישות להלכה היהודית ושמירה על אחדות העם, בתוך מתן מקום לחירותם, לאמונתם ולצרכיהם של כלל הזרמים והקהילות בחברה הישראלית.